YSO-paikat

Kuvaus

YSO-paikat on kaksikielinen yleiskäyttöinen paikkakäsitteistö. YSO-paikat sisältää hallinnollisiin ja muihin alueisiin, sekä luonnonmaantieteellisten paikkoihin viittaavia käsitteitä, joita on otettu mukaan erityisesti muistiorganisaatioiden sisällönkuvailutarpeiden pohjalta. Paikkakäsitteet viittaavaat suomalaisiin ja Suomen ulkopuolisiin, nykyisiin ja historiallisiin paikkoihin. Ulkomaisista paikoista auktorisoidaan kaupungit ja valtiot, kotimaisista kylät ja sitä suuremmat paikat. Muita paikkoja auktorisoidaan, jos paikkakäsitteelle on toistuva tarve kuvailussa.

YSO-paikat on rakenteeltaan hierarkkinen kokonaisuus, joka perustuu käsitteiden välisille osa-kokonaisuus-suhteille. Suomalaisten paikkojen osalta hierarkiasuhteet noudattavat Maanmittauslaitoksen Paikannimirekisterin rakennetta. Osa-kokonaisuus-suhteiden lisäksi käsitteiden välillä on assosiatiivisia suhteita.

Suomen alueella sijaitsevat paikat on linkitetty Maanmittauslaitoksen Paikannimirekisteriin sijainti- ym. tietojen hakua varten. Ne on tyypitelty Paikannimirekisterin mukaan. Sekä ulkomaiset että suomalaiset paikat linkitetään Wikidataan, jos Wikidatasta löytyy paikkaa vastaava sivu.

Käsitteiden nimimuodot on tarkistettu auktorisoiduista lähteistä ja ne ovat suomen kielen oikeinkirjoitussääntöjen mukaisia.

YSO-paikat pohjautuu yleisen suomalaisen asiasanaston (YSA) sekä sen ruotsinkielisen vastineen (Allärs) maantieteellisiin käsitteisiin. YSO-paikkojen käsitteille on määritelty vastaavuussuhteet YSAn ja Allärsin käsitteisiin.

YSO-paikat-toimitus

- Mirja Anttila
- Maria Forsén
- Ilona Lindfors
- Matti Pitkälä
- Tuomas Palonen

Uusien käsitteiden ehdottaminen

Ks. tarkemmat tiedot ehdottamisesta: Uusien käsitteiden ja muutosten ehdotusjärjestelmä.

Kehityslinjauksia

Yleistä

- Maantieteellisiä käsitteitä ovat esimerkiksi:
  - maanosat, maat ja valtiot
  - alueet (esim. Lähi-itä, Pohjoiskalotti, Itämeren alue)
    - Sanastoon ei auktorisoida maiden osia, jotka on muodostettu ilmansuunnasta ja maan nimestä (esim. Itä-Viro, Pohjois-Ranska), elleivät nämä ole osa kyseisen maan virallista hallinnollista jakoa. Poikkeuksia voidaan tehdä, jos tällainen alueen nimi on selkeästi vakiintunut käyttöön ja usein kuvailussa tarvittu.
  - historialliset paikat (esim. Itävalta-Unkari, Bysantti, Vanha Suomi)
  - maakunnat, kaupungit, kunnat, kaupunginosat, kylät, kadut
  - luonnonmaantieteelliset paikat, kuten meret, järvet, joet, vuoristot, tunturit, vaarat
  - järvien lahdet ja selät: vain isoimmista tehdään oma käsite (yleensä riittää pelkkä järvi)
  - liikennealueet (esim. Vuosaaren satama)

Käytettävän termin (prefLabel) valinta

- Lähteet:
  - kuvailtava aineisto
  - Kotus
    - asutusnimihakemisto http://kaino.kotus.fi/asutusnimihakemisto
    - nimistönhuollon neuvontapuhelin https://www.kotus.fi/palvelut/neuvontapuhelimet/nimistonhuollon_neuvontapuhelin
    - Svenska ortnamn i Finland http://kaino.kotus.fi/svenskaortnamn
  - Maanmittauslaitos
    - MML karttapaikka: https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/
    - MML-URIen hakupalvelu (prototyyppi): http://195.156.69.155/map/
- jos lähteissä useita nimimuotoja, vaihtoehtoisista nimimuodoista tehdään ohjaustermit

Maanmittauslaitoksen Paikannimirekisterin hyödyntäminen

- Käsitteiden hierarkkinen rakenne seuraa PNR:n rakennetta seuraavin poikkeuksin:
  - PNR:n 1:2milj ja 1:4,5milj mittakaavan vesistöille ei lisätä yläkäsitettä, kaikille muille vesistöille lisätään PNR:n yläkäsite.
  - kunnat ja seutukunnat hierarkisoidaan suoraan maakuntien alle ja seutukuntien ja niiden sisältämien kuntien välille lisätään assosiatiiviset suhteet
- Käsitteille lisätään PNR:n vastaavan käsitteen linkki (skos:closeMatch-linkki) sekä paikan tyyppitieto, esim.
  - *Maanmittauslaitoksen paikannimirekisteri; tyyppitieto: Kunta, kaupunki*
  - Linkkiä ei lisätä entisille kunnille

    - Huom! Näitä lisättäessä YSO-paikkoihin on päätynyt jonkin verran virheellisiä linkkejä ja tyyppitietoa sellaisten entisten itsenäisten kuntien osalta, jotka on myöhemmin liitetty toisen kunnan tai kaupungin osaksi. Näitä korjataan tavattaessa poistamalla virheellinen tyyppitieto sekä muuttamalla skos:closeMatch-linkki skos:relatedMatch-linkiksi.
        - Esim. käsitteellä Haagan kauppala oli tyyppitietona "Kylä, kaupunginosa tai kulmakunta" ja skos:closeMatch-linkki PNR:n nykyistä Haagan kaupunginosaa merkitsevään käsitteeseen. Tyyppitieto poistettiin ja linkki muutettiin skos:relatedMatch-linkiksi.
    - samalle käsitteelle voidaan lisätä useampia MML-linkkejä silloin kun paikkoja ei auktorisoida YSO-paikkoihin erikseen (esim. Jurmo (Brändö) linkattu sekä saaren, että saarella sijaisevan kylän MML-kohteeseen)
- Mahdolliset PNR-linkitystä/rikastusta koskevat huomautukset fraasilla "PNR-linkitystä koskeva huomautus: "

Tarkenteet

- Termien tarkenteet esitetään suluissa termin lopussa, esim.
    - Aleksanterinkatu (Helsinki)
- Jos sanastossa on useita samannimisiä paikkoja, kaikille lisätään aina sulkutarkenne myös silloin, kun yksi paikoista on selkeästi todennäköisin kuvailukohde suomalaisessa kontekstissa.
    - Ulkomaisen kaupungin tarkenne on maan nimi, jos ko. maassa ei ole useampia samannimisiä kaupunkeja.
- Kaikille kuntaa, kaupunkia tai vastaavaa paikkatyyppiä pienemmille (hallinnollisesti epäitsenäisille) asutuille paikoille (esim. kylät, kaupunginosat) lisätään aina sulkutarkenne.
    - Eurooppalaisille kylille ja kaupunginosille ym. lisätään tarkenteeksi kunta tai vastaavan tasoinen laajempi paikkatermi.
- Jos samalla alueella on kaksi samannimistä paikkaa, lisätään molemmille sulkuihin lisäksi paikan tyyppi, esim.

    - Isojärvi (Multia : järvi)
    - Isojärvi (Multia : kylä)
- Jos asutun paikan tyyppi on vaihdellut (esim. kylä-kunta), eikä samannimistä, samalla alueella sijaitsevaa luonnonmaantieteellistä paikkaa ole auktorisoitu, voidaan tarkenne jättää pois. Paikan tyypistä tehdään huomautus.
    - Tulemajärvi *Huomautus: Historiallinen Aunuksen Karjalan kunta, nykyisin kylä Prääsän piirissä Karjalan tasavallassa.*
    - Jos myös luonnonmaantieteellinen paikka on auktorisoitu, merkitään tarkenteeksi laajin soveltuva tyyppitarkenne, esim. (kunta).
- Kaupunginosille ja kaduille (mutta *ei* valtateille) lisätään aina sulkutarkenteeksi kaupungin nimi
- Lisätään paikkatarkenne suomalaisille saarille, jotka eivät ole itsenäisiä kuntia
- Ulkomaisille saarille lisätään sulkutarkenne, mikäli sama nimi on jollakin muullakin paikalla, riippumatta siitä, onko tämä paikka sanastossa vai ei. Sulkutarkenteeksi valitaan kunta tai alue, johon saari kuuluu.
    - Sanastoon otettiin Viron pohjoisrannikolla oleva, Viimsin kuntaan kuuluva saari Prangli. Viron eteläosassa on myös kylä nimeltä Prangli. Kylää ei ole sanastossa. Saari otettiin sanastoon muodossa "Prangli (Viimsi)."
- Entisille Suomen kunnille lisätään sulkutarkenne (kunta) silloin, kun on se on mahdollista sekoittaa johonkin muuhun paikkaan, esim. samannimiseen kylään.

Suhteet

- Suomalaisten vesistöjen osille annetaan yläkäsitteeksi sekä vesistö että kunta. Joen osille annetaan yläkäsitteeksi kunnan lisäksi joen nimi. Järven osille annetaan yläkäsitteeksi kunnan lisäksi järven nimi.
    - Jos vesistö ulottuu myös naapurimaan alueelle, lisätään yläkäsitteeksi myös tämän maan nimi.
- Ulkomaisten luonnonmaantieteellisten paikkojen yläkäsite on maa. Mikäli ulkomainen luonnonmaatieteellinen paikka on monen maan alueella, lisätään yläkäsitteiksi kyseiset maat.
- Ulkomaisten kaupunkien ja kuntien yläkäsite on maa. Kaupunginosien ja kylien yläkäsite on kaupunki tai kunta, jos se on sanastossa.
- Kunnille, jotka ovat kuntaliitoksen myötä muuttuneet kyliksi toisen kunnan alueella, luodaan uusi paikkakäsite. Näiden välille tehdään linkitys, jonka tyyppi on edeltäjä-seuraaja.
- Entisille Suomen kunnille merkitään yläkäsitteeksi se nykyinen maakunta (tai maakunnat), jonka alueella kyseinen kunta on sijannut.
- Usean valtion alueelle ulottuvien teiden yläkäsitteeksi merkitään kukin näistä valtioista. Suomen sisälle sijoittuvan tien (historiallisen tai nykyisen) yläkäsitteeksi merkitään maakunta. Yhden ulkomaan sisälle sijoittuvan tien yläkäsitteeksi merkitään kyseinen valtio. Suurempaan valtatiehen kuuluvat tien osat merkitään myös kyseisen valtatien osaksi (eli alakäsitteeksi). (päätös 17.12.2020)

Wikidata-linkitys

- Kun sama ulkomaiseen paikkaan viittaava YSO-paikat-käsite vastaa useampaa Wikidata-entiteettiä (esim. entinen kaupunki, nykyinen kunta ja taajama), tehdään linkitys kaikkiin vastineisiin (jos nämä ovat helposti löydettävissä).
- Jos yhteen suomalaisen paikan Wikidata-entiteettiin liittyy kaksi YSO-paikat-käsitettä (entinen itsenäinen kunta ja kuntaliitoksen jälkeinen toisen kunnan osa), molemmat linkitetään samaan Wikidata-entiteettiin.
    - Jos kummallekin paikalle on oma Wikidata-entiteetti, lisätään linkitys vain käsitettä vastaavaan entiteettiin.

YSO-paikkojen englanninkieliset paikannimet

YSO-paikkojen englanninkieliset termivastineet poimitaan suoraan wikidatasta. Niitä ei ole tarkistettu YSO-paikkojen ylläpidossa, ja ne voivat muuttua wikidataa päivitettäessä. YSO ja YSO-paikat on tarkoitettu ensisijaisesti käytettäväksi suomen- ja ruotsinkielisessä sisällönkuvailussa. Jos englanninkielisiä paikannimiä käytetään kuvailussa, ei niiden yhteydessä ole suositeltavaa käyttää YSOn sanastotunnusta.